

РЕЦЕНЗИЯ

От доц.д-р Бистра Драгомирова Дудева

За дисертационния труд на Златка Желязкова

На тема:

Интерактивен модел за обучение на студентите в граматичните времена в английски език

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 1.2. Педагогика (теория на възпитанието и дидактиката)

Със Заповед на Ректора на Тракийския университет – Стара Загора съм определена за член на научното жури, а с Протокол от първото заседание на научното жури от 06. 07. 2016 г . – да изготвя рецензия за дисертационния труд на Златка Желязкова на тема : **Интерактивен модел за обучение на студентите в граматичните времена в английски език** за придобиване на ОНС „доктор“.

Кратки биографични данни за кандидата. През 1994 г. Златка Желязкова придобива магистърска степен по английска филология в СУ „Климент Охридски“. След това работи като учител по английски език, а от 2005 г. е асистент по английски език в Педагогическия факултет на Тракийския университет. За периода на работата си в Тракийския университет тя има 23 участия в научни форуми и обучения в областта на обучението по английски език, лингвопедагогиката, образованието и интеркултурните изследвания. Асистент Зл.Желязкова има 9 публикувани статии в сборници от научни конференции, научни издания и университетски годишници, 6 участия в научни проекти, като един от тях е международен, а именно, Leonardo Da Vinci Partnership project “Gifted and Talented Children Teacher’s and Parent’s Training – GATE”, the European Commission through the Lifelong Learning Programme, 2013 – 2015. Желязкова е участвала в четири специализации в чужбина, като две са

обмен по Програма „Еразъм“ и „Еразъм+“. Като асистент по английски език, тя участва в научното ръководство на дипломанти от Специализации за придобиване на следдипломна квалификация по английски език в ПФ в ТрУ. Във връзка с дисертацията докторантката има три публикации, като те адекватно отразяват съдържанието на дисертационния труд.

Общо описание. Дисертационният труд е в обем от 231 страници, от които текстът заема 219 стр., таблиците са 30, а диаграмите - 26. Структурата на труда отразява логиката на изследването. Текстът започва с увод от 7 страници, продължава с три глави и следват изводи и заключение. Литературните източници са 114 (83 са на кирилица и 27 на латиница, а четири са нормативни документи). Аналитичната статистика е обобщена в 12 отделни приложения от 22 страници. В дисертационния труд изложението в първата глава е организирано в 78 страници, втора глава – в 46 страници, трета глава съдържа 75 страници, а изводите и заключението е от 9 страници.

Актуалност. Актуалността на изследваната тема се търси в характеристиките на глобализацията се свят, където срещите на носители на различни езици водят до трудности в комуникацията. За преодоляването им общуването вече най-често се осъществява на английски език, което поставя все повече изисквания за ефективност на обучението по английски език. Дисертационният труд разглежда английският език като конвенционален език за взаимно разбиране и социално включване в различни социокултурни среди. Усвояването на граматичните времена, които са съществен елемент от граматичната структура, има силно влияние върху комуникативната функция, но и подчертано интерактивна функция – за обмен на поведенчески модели, на действия и взаимодействия. Интерактивната функция при усвояването на граматичните времена в английски език може да подобри уменията за общуване на английски език. Интеракцията осигурява обмен на действия в контекст и създава възможности за наблюдаемост и измеримост на степента на усвоеност на езика.

Продължителността на процеса на усвояване на чужд език изисква ефективно, ефикасно и качествено обучение. Търсенето на подходящи методи може да помогне при постигане на високо качество и ефективност.

Освен научно-теоретичната актуалност, авторката анализира и практическата актуалност на поставения проблем и отбелязва изключителната важност на ефективното езиково усвояване за създаване на условия за трудова и образователна мобилност на европейските граждани. В търсенето на съответни обучителни стратегии, технологии и техники за преодоляване и предотвратяване на затрудненията на студентите дисертантката се насочва към оползотворяване на недостатъчно разработената интерактивна същност и образователно-технологична среда за усвояване на граматичните времена. Изследването е насочено към изработване на сравнително нов, интерактивно базиран, дидактически модел за усвояване на граматичните времена в английски език. Този модел се основава на педагого-психологическото схващане за интерактивността като иманентна характеристика на високо ефективното обучение.

Оценка на методологията. Първа глава на труда очертава основни философски, педагогически и езиковедски концепции във връзка с обучението по английски език и по-специално, при преподаване на граматическите времена. Те се групират и анализират във връзка с две основни полета на внимание: първо, чуждоезиковата компетентност като следствие от чуждоезиковото обучение и второ, дидактическата интеракция. Извеждат се недостатъчно решените проблеми и се обособява предметното изследователско поле. В началото се изследва понятието за чуждоезикова компетентност в контекста на чуждоезиковото обучение и във връзка с понятията за знание, за умение и за интелигентност. Въз основа на психологическите основания и механизми за изучаване и усвояване на чужд език се анализират психолингвистичните интерпретации на езиковата (лингвистична) компетентност. Извежда се

взаимовръзката на езиковата компетентност с комуникативната компетентност. Вниманието се фокусира и върху дидактическите измерения на усвояването на чуждоезикови компетентности, и по-специално, на граматиката на английския език.

Различни аспекти на проблема за дидактическата интеракция се анализират, като се започва с необходимостта от изследване и прилагане на интерактивното измерение на съвременното обучение с цел повишаване на ефективността му, преминава се към дефиниране на понятието за дидактическа интеракция и интерактивност и разглеждане на ефективни интерактивни техники. Анализът разкрива, че в лингвопедагогическата теория и практика се поставя и разработва проблема за интерактивността в обучението, но рядко се изследва в каква степен един или друг интерактивен метод допринася за ефективно чуждоезиково обучение.

Във втора глава „Изследователска програма“ се описва дизайнът на изследването. На основата на обзора, анализа и изводите от първа глава подробно се разработва концептуалния модел, като се използва подходящ понятийно-изследователски апарат, за да се формулират целта, задачите, хипотезата, изследователските методи и инструментариум, показателите и критериите. Изгражда се основната хипотеза на изследването, че ако устойчиво се поддържа интерактивна среда за обучение в часовете по английски език (мотивационна, ориентируваща и упражнителна среда), студентите ще усвоят знания, умения и компетентности за ползване на граматичните времена, които ще могат да пренасят в сходни ситуации.

Оценка на резултатите. Третата глава съдържа анализ и обсъждане на емпирично установените и статистически обработени резултати. Анализирани са входните познавателни потребности и мотивации на студентите, техните входни знания, умения и компетентности по английски език и входния преобладаващ стил на учене на студентите и в двете изследвани групи. Въз основа на

направените изводи от входящите данни се преминава към основната цел на дисертационния труд, а именно, структуриране на емпиричен модел за интерактивност в обучението по английски език по отношение на усвояване на граматичните времена от студентите. На основата на изградения концептуален модел и на емпиричния модел, се оформя рационалният модел, който представлява изследователското нововъведение - приносен продукт.

Изводи и заключение. Концептуалният модул, емпирично базираният модул и рационалният модул съдържат основните резултати, които да послужат на преподавателите по чужди езици. Концептуално изграденият, емпирично апробиран и рационално верифициран интерактивно базиран модел за обучение на студенти в английските граматични времена е създаден въз основа на теоретичен философски, педагогико-дидактически и лингвистичен анализ на концепции и понятия в разгледаната литература. Концептуалният модул на цялостния модел е разработен в шест измерения, като е доказана необходимостта от изследването с оглед постигане на все по-висока ефективност на чуждоезиковото обучение, анализирани са комуникативният подход в чуждоезиковото обучение, дидактическото общуване като същност на ефективното обучение, продуктивността на теориите на Л. С. Виготски, тази на Х. Гарднър за множествената интелигентност и е разгледан опита за преподаването на граматика в чуждоезиковото обучение. Формиран е комплект от изследователски методи и инструментариум и са проверени и статистически доказани хипотезите на изследването. Основната хипотеза е потвърдена и от извършената експертиза на дисертационния модел.

Изработен е тримодулен интерактивно базиран модел за обучение в граматичните времена на английски език. Най-общо, този модел е концептуално преосмисляне на разбирането за обучението като двустранен процес на преподаване и учене и на разбирането за иманентната същност на обучението като интерактивно базирано. Тази интерактивност е пряко свързана с

необходимостта от ефективност на обучението, ефективност за потребностите на обучаващите се и за преподавателя.

Приноси. Научнотеоретичните приноси са свързани със създаването на концепция за интерактивно базирано, ефективно чуждоезиково обучение (в английски език). Концепцията се базира на главния си конструкт, че интерактивният компонент е иманентен за дидактическото общуване и структуроопределящ по отношение на комуникативния и на междуличностно перцептивния компоненти. Чрез концепцията се осъществява интегриране в чуждоезиковото обучение на редица теоретични постановки: теорията на Л. С. Виготски за развиващото обучение; теорията на Х. Гарднър за множествената интелигентност; теорията за универсалната граматика на Н. Чомски; теориите за комуникативния подход в (чуждо)езиковото обучение; моделът прагово равнище на Съвета на Европа; български учебен курикулум по английски, испански, италиански, немски, френски и руски език, наречен „Входно-изходно равнище на учебния предмет чужд език“; методическият принос на Тодор Шопов.

Създаден е приносен научноприложен модел в неговата тримодулна цялост: концептуален, емпиричен и рационален модули. Емпиричният модул има частичен приносен характер чрез дизайна на лонгитюдинален, развиващ се тристепенен дидактически профил на студентите при тяхното включване в интерактивно базираното обучение в граматичните времена на английския език. Приноси са рационалните характеристики на дейността на преподавателя в интерактивно базираното обучение в граматичните времена в английския език. Интегрирането на различните части от инструментариума и методите на научното изследване по отношение на обучението при граматичните времена по английски език е авторски принос.

В хода на изследването са формулирани и идентифицирани и нови научноизследователски проблеми. Такива са проблемите, свързани с

националните политики към non-heritage speakers, които като студенти изучават ненаследен чужд език, или, обратно – към лица - heritage speakers, които като студенти също изучават дадения чужд език. Посочва се и необходимостта от последователно прилагане на стандарти за оценяване и самооценяване на учебните постижения, които развиващо се и динамично да оценяват постиженията, както е в Европейското езиково портфолио.

Както и самата докторантка посочва, най-същественото нововъведение е „схематизирания инвариант на учебно-познавателните задачи, придружен с определени интерактивни техники“.

Критични бележки и препоръки.

1. Дисертантката прилага множество доводи в подкрепа на актуалността на изследваната тема. Основавайки се на водещи специалисти - футуролози и постмодернисти, тя посочва трактовката на разноезичието като „неразбирателство между хората на основата на различните материални езици“ (стр. 6 от дисертационния труд (ДТ). Смятаме, че актуалността на научното изследване може солидно да се подкрепи чрез осмисляне на европейското езиково и културно многообразие в контекста на политиката за насърчаване на многоезичието в ЕС. Именно тази политика е насочена към създаване на условия за посочената в дисертационния труд „мобилност на човешкия капитал“ (стр.5 от ДТ).

2. Твърдението на докторантката относно недостатъчността на комуникативния подход се нуждае от прецизиране (стр. 89 от ДТ, повторено на стр. 93, 208, 213). Докторантката свързва този извод с анализа на понятието „комуникативна компетентност“. Тя коректно посочва, че това понятие се изпълва с различно съдържание от различните автори. Някои включват в него лингвистичната, социокултурната и стратегическата компетентност. Комуникативната компетентност се разглежда и като такава, чрез която се общува на даден език (стр.32-33 от ДТ). За целите на своето изследване докторантката приема

разбирането на друга група автори, които разглеждат общуването като съставено от три компонента: комуникативен (обмен на информация), интерактивен (обмен на действия) и междуличностна перцепция (обмен на възприятия)(стр. 33 от ДТ). Въз основа на това специфично за група автори схващане тя прави извода за недостатъчността на комуникативния подход.

Най-общо, обаче, макар да съществуват различни тълкувания, в езиковедската литература комуникативната компетентност се възприема като доста широко понятие, за което свидетелства и дефинирането и описанието му в Общата европейска езикова рамка, създадена въз основа на изследванията и с усилията на значителен брой европейски езикови специалисти. Там комуникативната компетентност се разглежда като съдържаща лингвистични, социолингвистични и прагматични компетентности (www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf, p.108). Схемите за интеракция (стр. 126) се включват във функционалната компетентност, която се явява част от прагматичните компетентности. Тъй като по-голямата част от изследванията в областта на чуждоезиковото обучение до момента са направени и се правят на основата на това разбиране, би могло да се заключи, че комуникативният подход в чуждоезиковото обучение включва развитието на множество компетентности, включително и тези за интеракция, а изводът за неговата недостатъчност в дисертационния труд не е напълно прецизиран. Същевременно, отчитаме, че за целите на конкретното изследване, едно потясно понятие за комуникативния компонент на общуването и отграничаването му от интерактивния компонент са полезни и внасят яснота в тезата на докторантката.

Направените бележки, макар и важни, не накърняват същността на направеното изследване и приносния му характер.

Заключение. Разработеният от Златка Желязкова дисертационен труд притежава качествата на завършен научен продукт. Чрез него докторантката е

доказала, че може творчески да интерпретира научни теории и концепции, като ги използва за солидна основа на своето оригинално научно изследване. Тя коректно е формулирала целите и задачите на изследването, изследователските хипотези. Емпиричното изследване е цялостно и завършено, а резултатите от него са статистически обработени и творчески обсъдени, като са доказани изложените хипотези. Като задълбочено теоретично и емпирично изследване представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона и на Правилника на Тракийски университет за развитие на академичния състав. С настоящата рецензия изразявам силно положителната си оценка и предлагам на членовете на научното жури да гласуват на асистент Златка Желязкова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 1.2. Педагогика (теория на възпитанието и дидактиката).

27.07.2016 г.

Рецензент:

(доц.д-р Бистра Дудева)